De versuffing bij de PvdA

Aafke Steenhuis

Wat wil de Partij van de Arbeid? Het lijkt erop dat men het niet weet. Ja, voortbestaan. Maar waarom? En voor wie? De sociaal-democatie heeft haar ontstaansgrond in de periode na de eerste industriële revolutie in de negentiende eeuw. Die industriële revolutie was gebaseerd op de uitvinding van de stoommachine en betekende een ingrijpende verandering van de maatschappij, doordat een groot deel van de plattelandsbevolking naar de steden trok en daar in fabrieken uitgebuit en onderbetaald werd. De arbeiders, die dagelijks in grote, afgebakende fabrieksruimtes met elkaar optrokken, gingen zich, geïnspireerd door moedige leiders, organiseren. De vakbonden en de linkse politieke partijen die zo ontstonden, kwamen op voor een beter en rechtvaardiger bestaan en hebben uiteindelijk in de twintigste eeuw de verzorgingsstaat tot stand gebracht. Dat was een indrukwekkende prestatie. Het was een proces van langdurige inspanning om van het meedogenloze negentiende-eeuwse kapitalisme zodanige concessies gedaan te krijgen, dat er in de loop van de twintigste eeuw in West-Europa humane, op gelijkheid, bestaansveiligheid en solidariteit gerichte samenlevingen konden ontstaan ? waar de rest van de wereld ons om benijdde.

Een tweede industriële revolutie

We zijn nu een halve eeuw verder. Intussen komt er sinds eind vorige eeuw een ingrijpende tweede industriële revolutie over ons heen. Deze technologische revolutie ? gebaseerd op de uitvinding van de computer ? gaat gepaard met een globalisering en versterking van het neoliberale kapitalisme, dat sinds de val van het communisme in 1989 ongeremd zijn gang kon gaan. De veranderingen gaan zo snel, dat het moeilijk is om te begrijpen wat er precies aan de hand is. Een verschil met de eerste industriële revolutie is dat de aard van de op internet gebaseerde arbeid ongrijpbaarder en internationaler is. Iedereen voelt dat z’n leven sluipend verandert: krachten als werkdruk, concurrentie en ongelijkheid nemen toe, ten koste van waarden als solidariteit, zinvolheid en gelijkheid. De vakbonden en linkse partijen zijn vrijwel weerloos tegenover het eenentwintigste eeuwse kapitalisme, ze hebben zich er zelfs aan overgegeven. Ook de PvdA was voorstander van de privatisering van overheidsbedrijven en diensten, die vervolgens als concurrerende,

ondoorzichtige en onbereikbare ondernemingen de markt op gingen. Minister van Onderwijs Ronald Plasterk wil nu dat, in het voetspoor van het bedrijfsleven, ook de wetenschap zich in concurrentie begeeft.

‘Is dat hele begrip concurrentie eigenlijk niet achterhaald?’, vraag ik me af . De wereld is nu in een stadium dat energie en water schaars worden, en dat daar oorlogen om worden gevoerd. De klimaatsverandering vergt enorme ingrepen. Is het in het licht van een naderende catastrofe niet verstandiger om bedrijven en wetenschap tot onderlinge en serieuze samenwerking te bewegen, dan ze in vijandige concurrentie te houden?

“Niet schieten”

Wat wil de PvdA? Hoe analyseert zij de wereld waarin we leven? Wat voor visie heeft zij daarop? Wat doet zij met die visie? Het jaar 1989 was een ingrijpend moment in de geschiedenis. Het communisme viel, er kwam een eind aan het bipolaire systeem van een kapitalistische tegenover een communistische ideologie. Door de order van Gobatsjov “Niet schieten” verliep het einde van het communisme zonder bloedvergieten. Ik denk dat de sociaal-democratische partijen op dat moment goed hadden moeten bedenken wat voortaan hun rol zou zijn, nu het communisme was weggevallen. Hoe moesten zij opereren, in het krachtenveld van staat en kapitaal? Maar in plaats van vast te houden aan de publieke zaak en tegenwicht te bieden aan het triomfantelijke en oprukkende neoliberale kapitalisme, ontdeed de sociaal-democratie zich van haar socialistische ideologie en werden de leiders pragmatische managers die de economie vrijelijk aan het bedrijfsleven en de banken overlieten. De PvdA werd rechtser en kwam in vreemd vaarwater terecht.

Opbouwwerk in Afghanistan?

Toen de Nederlandse regering werd gevraagd, een paar jaar geleden, om Nederlandse militairen naar Afghanistan te sturen om de Amerikanen in de oorlog daar bij te staan, waren veel PvdA-parlementsleden tegen. Maar onder druk van het CDA en de Verenigde Staten gingen ze om, onder het mom dat de soldaten daar opbouwwerk zouden doen. Het enige PvdA-parlementslid dat tegen stemde, Godelieve van Heteren, werd bij de volgende parlementsverkiezingen van de lijst gevoerd. Opbouwwerk in Afghanistan? Nee, oorlog voeren. Doden en gedood worden. En waarvoor? Ter wille van grondstoffen, de gaspijplijn die door Afghanistan naar het Westen loopt?

De Nederlandse regering ging in op het Amerikaanse verzoek om aan de oorlog in Irak mee te doen - in strijd met het internationale recht, en op grond van leugens.

De PvdA wilde een onderzoek naar de gang van zaken. Waar heeft Nederland zich voor geleend? De PvdA zag van het onderzoek af om aan de huidige regering mee te kunnen doen. Het doden wordt verdonkeremaand. Waarvoor? Ter wille van de goede betrekkingen met de Verenigde Staten, ter wille van de olie.

Europeaan en wereldburger

Nederland stemde twee jaar geleden tegen de Europese grondwet. Zowel linkse als rechtse Nederlanders waren tegen, om uiteenlopende reden. Ik heb ***tegen*** gestemd. Ik voel me Europeaan en wereldburger, ben voor een sterke Europese samenwerking, maar ik wilde geen grondwet die gestoeld was op een neoliberaal kapitalisme dat een meer socialistisch beleid in de toekomst onmogelijk zou maken. Nu is die tekst verbeterd en herschreven, zegt de regering. De PvdA wilde er een referendum over. Maar onder druk van het CDA ging de PvdA in het parlement om. Maar hoe is de grondwetstekst veranderd? Waarom legt de PvdA de mensen niet uit wat die nieuwe grondwetstekst inhoudt en hoe die het Nederlandse beleid in de toekomst zal beïnvloeden? Nu al ben ik geregeld geschokt door de sluipende Europese mededingingsregelgeving, die niet alleen op economisch gebied geldt, maar steeds meer ook op sociaal en cultureel gebied. Opeens blijkt bijvoorbeeld dat subsidies aan filmfestivals en onderzoeksorganisaties, en contracten tussen uitgevers en schrijvers heel moeilijk zijn geworden vanwege de nieuwe Europese concurrentieregels. Ongemerkt wordt het sociale en solidaire erfgoed van Nederland verkwanseld, en de PvdA doet daaraan mee.

Er moest een nieuwe partijvoorzitter komen in de PvdA. Onverwacht stelde Jan Pronk zich kandidaat, een politicus met een lange en internationale ervaring, een expert op de belangrijkste politieke terreinen die nu spelen: de globaliserende economie, de milieucrisis en het vluchtelingenprobleem. Hij wilde voorzitter worden om de ideeënarme en verzwakte PvdA te activeren. De partijtop heeft alles gedaan om hem in diskrediet te brengen en om via een ondoorzichtige verkiezingsprocedure een zodanige uitslag te krijgen, dat niet degene met de meeste stemmen maar de tweede kandidaat partijvoorzitter werd. Ik denk dat Lilianne Ploumen een prima mens is om de partij bij elkaar te houden. Maar ik zou denken: wees blij met de inzet van Jan Pronk! Haal hem erbij, raadpleeg hem, laat hem analyses maken, laat hem het gesjoemel aan de kaak stellen. Laat de mensen uit hun versuffing komen.

Onlangs kwam de PvdA-fractie van de Tweede Kamer bijeen in de bossen van Doorn om te overleggen hoe ze de verzwakte partij konden versterken. En wat zagen ze als oplossing? Onderlinge discipline! Een paar woordvoerders mogen wat

zeggen en de rest moet zich aanpassen en zijn mond houden. Treurig. De dood in de pot.

Weerwerk tegen de neoliberale economie
Het is geen wonder dat de PvdA en andere sociaal-democratische partijen in Europa in crisis zijn. Ze willen wel de macht, maar ze weten niet welke kant ze op moeten. Ik denk dat de sociaal-democratie, net zoals zij dat na de eerste industriële revolutie heeft gedaan, ook nu - tijdens de tweede industriële revolutie - weerwerk moet geven tegen de neoliberale economie met haar verplaatsing van arbeid, haar onverantwoorde geldspeculatie, haar onderdrukking en minachting jegens werknemers en haar bevoordeling van managers, de brute fusies en vernietiging van bedrijven.

Er is een schreeuwend gebrek aan diepgaande analyses en denkkracht. Onze nieuwsvoorziening en ons onderwijs verslechteren door de toenemende invloed van de commercie. Op het gebied van internationale economie, wetenschap en communicatie gaan de ontwikkelingen razendsnel. Maar het politieke denken erover staat vrijwel stil.Volgens mij moet je als linkse politieke partij hard aan het werk om de onderliggende krachten van onze tijd te analyseren. Dat je, gegeven de Nederlandse en internationale krachtsverhoudingen, in je handelen pragmatisch moet zijn en compromissen moet sluiten, kun je uitleggen. Maar het denken moet radicaal, scherpzinnig en vrij zijn.

The Shock Doctrine
Anderhalve eeuw geleden analyseerde Karl Marx het kapitalisme van de eerste industriële revolutie. Met zijn begrippen ‘arbeid als waar’, vervreemding, uitbuiting, klassenstrijd en ondernemerswinst konden linkse politieke partijen lang vooruit. Er zijn nu de eerste aanzetten van mensen die het neoliberalisme van de tweede industriële revolutie doordenken, en zijn verwoestende invloed op de verzorgingsstaat. Naomi Klein probeert in ***The Shock Doctrine*** het rampenkapitalisme te analyseren - het is een fascinerend boek, vind ik ? maar zij is te beperkt. Zij ziet het neoliberalisme van de Economische School van Chicago, de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds als de grote boosdoeners: maar hele kleine spelers op het kapitalistische wereldtoneel. De Amerikaan Richard Sennett en de Engelsman Zygmunt Bauman analyseren de invloed van het neoliberalisme op het dagelijkse leven van mensen.

In Duitsland willen de sociaal-democraten onderzoeken hoe het neoliberalisme de samenleving aantast en wat ze ertegen kunnen doen, las ik in de krant. Ik zou

willen dat ook de sociaal-democratische partijen, met name de PvdA, en vakbonden in Nederland wakker worden uit hun lethargie. Als je als linkse politieke beweging open en betrokken, en tegelijk met een scherpe historische blik, naar de werkelijkheid kijkt ? misschien kun je dan mensen weer in beweging brengen.

Aafke Steenhuis is schrijfster en schilder, ze publiceert geregeld politieke essays in Rood Koper. Dit is de bewerkte versie van een artikel dat eerder deze maand in Rood Koper verscheen.